

1984-07-01

การใช้คำเสริมกริยาข้างคำ

พิน เต๋อตั้ง

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jletters>

Part of the [Arts and Humanities Commons](#)

Recommended Citation

พิน เต๋อตั้ง (1984) "การใช้คำเสริมกริยาข้างคำ," *Journal of Letters*: Vol. 16: Iss. 2, Article 5.

DOI: 10.58837/CHULA.JLETTERS.16.2.5

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jletters/vol16/iss2/5>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Letters by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การใช้คำเสริมกริยาบางคำ*

พินต์เตอติง**

บทคัดย่อ

ในภาษาไทยมีคำไวยกรณ์ชนิดหนึ่งใช้หลังคำกริยาหรือคำคุณศัพท์ทำหน้าที่เสริมความหมายของกริยาหรือคุณศัพท์ที่อยู่ข้างหน้าให้ได้ความสมบูรณ์โดยแสดงทิศทาง บอกการณลักษณะหรือคุณลักษณะ เน้นน้ำหนักหรือแสดงความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วแต่กรณี คำชนิดนี้มีรูปเหมือนคำกริยา แต่ตำแหน่งและหน้าที่ต่างกัน ความหมายก็ต่างกัน แม้จะยังเกี่ยวโยงกันอยู่บ้างไม่มากนักน้อย คำชนิดนี้เรียกว่า “คำเสริมกริยา” ในบทความบทนี้ได้วิเคราะห์ถึงรายละเอียดของการใช้และความหมายของคำเสริมกริยา 5 คำ คือ “ไป” “เข้า” “ขึ้น” “ลง” และ “เสีย”

คำเสริมกริยาเป็นคำไวยกรณ์ชนิดหนึ่ง ใช้หลังกริยาหรือคุณศัพท์ ทำหน้าที่เสริมความหมายของกริยาหรือคุณศัพท์ที่อยู่ข้างหน้าให้ได้ความสมบูรณ์โดยแสดงทิศทาง บอกการณลักษณะหรือคุณลักษณะ เน้นน้ำหนัก หรือแสดงความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วแต่กรณี เช่น คำว่า “ไป” “มา” “ขึ้น” “ลง” “เข้า” “ออก” “อยู่” “แล้ว” “ไว้” “เสีย” “ดู” “เอา” “ให้”

* ในระหว่างเรียบเรียงบทความนี้ ได้รับคำชี้แนะจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชช์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวรรณ พินทุเมธา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดุษฎีพร ชานีโรคนานต์ ผู้เขียนขอแสดงความขอบคุณอย่างจริงใจ ณ ที่นี้ด้วย

** พินต์เตอติง

หัวหน้าภาควิชาภาษาไทย

มหาวิทยาลัยปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

เป็นอาจารย์ในโครงการแลกเปลี่ยนระหว่าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ปีการศึกษา 2526

ฯลฯ ตำแหน่งและหน้าที่ของคำเสริมกริยาเหล่านี้ต่างกับคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน ความหมายก็ต่างกันแม้จะยังเกี่ยวโยงกันอยู่บ้างไม่มากนักน้อย ในหนังสือ (ภาษาไทย) ของพระยาอุปกิตศิลปสาร ในวชิรวิภาคท่านจัดคำว่า “อยู่” กับ “แล้ว” อยู่ในจำพวกกริยานุเคราะห์ ส่วนคำอื่น ๆ ไม่ได้แยกออกจากคำกริยา ในภาควากยสัมพันธ์ท่านจัดคำว่า “อยู่” กับ “แล้ว” ไว้ในช่องบทกริยา ส่วนคำอื่น ๆ จัดไว้ในช่องบทขยายกริยา ในหนังสือ ไวยากรณ์ไทย: ระบบไวยากรณ์ ดร.วิจิตรนัฏพงษ์ เรียกว่า “อยู่” กับ “แล้ว” ว่า “คำช่วยหลังกริยา” เรียกคำอื่น ๆ ว่า “คำหลังกริยา” ในหนังสือ ไวยากรณ์ไทย ดร.นววรรณ พันธุเมธา เรียกว่า “อยู่” กับ “แล้ว” ว่า “คำบ่งเวลา” เรียกว่า “ไป” “มา” “ขึ้น” “ลง” “เข้า” และ “ออก” ว่า “คำกริยาที่ใช้ขยายกริยา” ซึ่งต่างก็จัดอยู่ใน “คำขยาย” แต่ผู้เขียนพิจารณาจากตำแหน่ง หน้าที่ และความหมายของคำเหล่านี้แล้ว ใคร่จะเรียกคำจำพวกนี้ว่า “คำเสริมกริยา”

ในบทความฉบับนี้ ผู้เขียนจะวิเคราะห์เฉพาะความหมายและการใช้ของคำเสริมกริยา “ไป” “เข้า” “ขึ้น” กับ “ลง” และ “เสีย” 5 คำเท่านั้น

การใช้คำเสริมกริยา “ไป”

คำเสริมกริยา “ไป” มีที่ใช้มาก ความหมายก็แตกต่างออกไปตามบริบท

1. ใช้หลังกริยาที่บอกการเคลื่อนที่หรือเคลื่อนไหว หรือการติดต่อสื่อสาร “ไป” มีความหมายเกี่ยวกับทิศทาง

1.1 คำเสริมกริยา “ไป” แสดงว่าคนหรือสิ่งของเคลื่อนไปสู่ทิศทางที่ห่างออกจากผู้พูด เช่น

คุณกลับไป ก่อนก็ได้

กระต่ายปาลัว ไป ตามลม

1.2 คำเสริมกริยา “ไป” แสดงว่าคนหรือสิ่งของเคลื่อนไปจากที่เดิม เช่น

เราตกลงกลับไป พร้อมกัน

เขาเอาหนังสือจากห้องนี้ ไป

1.3 ในบางประโยค คำเสริมกริยา “ไป” ไม่ได้แสดงว่าห่างออกจากผู้พูดหรือเคลื่อนไปจากที่เดิมแต่อย่างใด จะบอกทิศทางของการกระทำเท่านั้นในกรณีนี้มักจะมีวลีบอกสถานที่ ซึ่งเป็นที่หมายของการกระทำตามมาหลังมาเสมอ เช่น

แกช้ **ไป** ที่โต๊ะ

คุณหัน **ไป** ทางโน้นคูลิ

- 1.4 การใช้กริยาที่มีความหมายแสดงการติดต่อสื่อสารกัน มักจะใช้ “ไป” เสริม
หลังช่วยบอกทิศทางของการกระทำเหมือนกัน เช่น

ฉันจะโทร **ไป** เอง

ส่งข่าว **ไป** หรือเปล่า

- 1.5 ใช้ตามหลังคำเสริมกริยาคำอื่น โดยมีความหมายบอกทิศทางเหมือนที่ได้
กล่าวมาแล้ว เช่น

เด็กทั้งก้อนหินลง **ไป** ในน้ำ (เหมือน 1.1)

ผมวิ่งขึ้น **ไป** ตามเขา (เหมือน 1.2)

นิคมองออก **ไป** ข้างนอก (เหมือน 1.3)

ช่วยโทรเข้า **ไป** ตามผู้ใหญ่หน่อยซี (เหมือน 1.4)

2. ใช้หลังกริยาโดยมีความหมายทำนองว่า สิ่งของหรือสภาพบางอย่างของผู้คนห่าง
ออกจากตัวในลักษณะต่าง ๆ จากจินตภาพ ปกติจะใช้กับคำกริยาที่มีความหมายดังต่อไปนี้

- 2.1 ใช้กับกริยาที่มีความหมายว่าทำให้สูญเสียสภาพ หรือมีความหมายว่าทำให้ปริมาณ
น้อยหรือหมดไป เช่น

หินปูนค่อย ๆ สึก **ไป**

ไฟถูกดับ **ไป**

ขอโทษ เรื่องนี้ฉันลืม **ไป**

5 หมิ่นบาท หมด **ไป** อย่างไม่รู้

เวลาเสีย **ไป** เปล่า ๆ

คำว่า “สึก” “ดับ” “ลืม” “หมด” และ “เสีย” เป็นกริยาที่จะทำให้สูญเสียสภาพ หรือจะ
ทำให้ปริมาณน้อยหรือหมด “ไป” มีความหมายทำนองว่า สิ่งของที่พูดถึงนั้นห่างออกจากจินตภาพ

- 2.2 ใช้กับกริยาที่มีความหมายว่าสำเร็จลุล่วงหรือผ่านพ้น เช่น

การประชุมสมัยนี้เพิ่งเสร็จสิ้น **ไป**

ยังไม่ยอมให้เรื่องนี้จบ **ไป** ึ่งหรือ
เรื่องนี้ให้มันแล้วกัน **ไป** เอะ

คำว่า “เสร็จสิ้น” “จบ” “แล้ว” เป็นกริยาที่มีความหมายว่าเสร็จสิ้นหรือผ่านพ้น “ไป” มีความหมายทำนองว่า เรื่องที่พูดถึงห่างออกจากจินตภาพ

2.3 ใช้กับกริยาที่มีความหมายว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง แบ่งได้เป็นอีก 2 ประเภท ย่อย

2.3.1 ใช้กับกริยาที่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ผู้ทำจะมีอาการสงบนิ่ง เช่น
ที่ประชุมเงียบ **ไป** พักใหญ่
แก่ม่อหลับ **ไป** โดยไม่รู้สีกตัว
ทุกคนอ้าอึ้ง **ไป**
แกสลับ **ไป**

คำว่า “เงียบ” “หลับ” “อ้าอึ้ง” “สลับ” เป็นกริยาที่มีความหมายว่าเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งเป็นอีกสภาพหนึ่ง คือ เมื่อเกิดขึ้นและผู้ทำจะมีอาการสงบนิ่ง “ไป” มีความหมายทำนองว่า เรื่องหรือสติห่างออกจากจินตภาพ

2.3.2 ใช้กับกริยาที่มีความหมายว่าเปลี่ยนแปลงไปสู่ทางเสื่อม เช่น
แกล้มเจ็บ **ไป** เพราะเหน็ดเหนื่อยมาหลายวัน
เด็กคนนี้เป็นอัมพาต **ไป**
เขาตาย **ไป** อย่างน่าอนาถ
อีกหน่อยไปไม่กี่จะเปลี่ยนสี **ไป**
พวกนั้นตกเป็นเชลย **ไป**

คำว่า “ล้มเจ็บ” “เป็น (อัมพาต)” “ตาย” “เปลี่ยน (สี)” “ตก (เป็นเชลย)” เป็นกริยาที่มีความหมายว่า เปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งเป็นอีกสภาพหนึ่ง “ไป” มีความหมายทำนองว่า ห่างออกจากสภาพอันสมบูรณ์ไปจากจินตภาพ

คำเสริมกริยา “ไป” ที่ใช้ในความหมาย 2 นี้ แสดงการณัลักษณะ “เสร็จสิ้น” หรือ “เกิดขึ้น” ในตัวด้วย บางทีจึงใช้คู่กับคำเสริมกริยา “แล้ว” ซึ่งเป็นคำที่แสดงถึงการณัลักษณะ “เสร็จสิ้น” หรือ “เกิดขึ้น” เช่นเดียวกัน เช่น

ไฟดับ**ไป**แล้ว

แกหลับ**ไป**แล้ว

เรื่องนั้นแล้ว**ไป**แล้ว

เขาคาย**ไป**แล้ว

แต่คำว่า “ไป” มีความหมาย “ห่างออกจากตัว” ด้วย เมื่อใช้เสริมหลังกริยาจึงมักมีวลี จำพวกบอกถึงการเสร็จสิ้นหรือหมดไปอย่างไร อยู่ในขั้นใดนานเท่าไร หรือปริมาณก็มากน้อยตาม มาขยายด้วย ซึ่งจะใช้ “แล้ว” “แทน” “ไป” ในประโยคชนิดนี้ไม่ได้ หรือบางประโยคอาจแทน ได้ก็จริง แต่จะไม่มี ความหมายทำนองห่างออกจากจินตภาพ เช่น

เขาคาย**ไป** อย่างน่าอนาถ (เขาคาย**แล้ว** อย่างน่าอนาถ)

แกมื่อยหลับ**ไป** โดยไม่รู้สึกรู้สึ (แกมื่อยหลับ**แล้ว** โดยไม่รู้สึกรู้สึ)

เวลาค่อยๆ หมด**ไป** (เวลาค่อยๆ หมด**แล้ว**)

การประชุมสมัยนี้เพิ่งเสร็จ**ไป** (การประชุมสมัยนี้เพิ่งเสร็จ**แล้ว**)

กว่าจะเสร็จ เสียเวลาไปตั้ง 5 วัน (กว่าจะเสร็จเสียเวลา**แล้ว** ตั้ง 5 วัน)

หมดเงิน**ไป** 2 แสน (หมดเงิน**แล้ว** 2 แสน – ไม่มีความหมายว่าห่างจาก
จินตภาพ)

คำเสริมกริยา “ไป” ที่ใช้ในความหมายข้อ 2 นี้ ใช้หลังกริยาประเภทอื่น (นอกจาก 3 ประเภทที่กล่าวมาแล้วในข้อนี้) ก็ได้ แต่จำต้องมีวลีบอกเวลาหรือปริมาณที่เสร็จสิ้นไปตามหลัง มาเสมอ มิฉะนั้นจะมีความหมายอย่างอื่นหรือแสดงการณัลักษณะอื่นไป (โปรดดูข้อ 3 ประกอบ ด้วย) เช่น

เรียน**ไป** 5 บทแล้ว

เพิ่งพิมพ์**ไป** 3 หน้าเท่านั้นเอง

ทำ**ไป** ไม่กี่วันก็เบื่อ

3. ใช้หลังกริยาเพื่อแสดงว่ากระทำเช่นนั้นต่อไป สืบไป เช่น
 สักคมมนุษย์จะก้าวหน้า**ไป**เรื่อยๆ
 ท่านว่าท่านจะสอน**ไป**จนปลตเกษียณ
 ยังไม่ทราบว่าจะรอ**ไป**ถึงวันไหน
 ทำ**ไป**เถอะ จะได้ผลแน่
4. ใช้หลังกริยาแล้วซ้ำอีกครั้งหนึ่งเป็น “(กริยา) ไป (กริยา) ไป” แล้วมีอีกประโยคหนึ่งตามมารับ แสดงว่าการกระทำนั้นดำเนินไปเรื่อยๆ จะเกิดอาการอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา เช่น
 ทำ**ไป**ทำ**ไป**ก็เบื่อ
 คุย**ไป**คุย**ไป**ชักแสบคอ
 ฟัง**ไป**ฟัง**ไป**ชักง่วง
5. ใช้เสริมกริยาไม่เหมือนกันที่ติดต่อกัน 2 คำ แสดงว่าการกระทำทั้ง 2 เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน และดำเนินไปเรื่อยๆ เช่น
 เราเดิน**ไป**คุย**ไป**
 เด็กหญิงคนนั้นเล่า**ไป**ร้องให้**ไป**
 มือก็เขียน**ไป** พลัง ปากก็พูด**ไป** พลัง
6. คำเสริมกริยา “ไป” บางที่ใช้คู่กับคำเสริมกริยา “มา” เป็น “(กริยา) ไป (กริยา) มา” แสดงว่าการกระทำเช่นนั้นซ้ำๆ ซากๆ เช่น
 แก้ว**ไป**วิ่ง**มา**หลายหนแล้ว
 เถียงกัน**ไป**เถียงกัน**มา** ก็ยังตกลงอะไรไม่ได้
 โยนกัน**ไป**โยนกัน**มา** ไม่มีใครยอมรับผิดชอบเลย
7. “ไป” ใช้เสริมกริยาจำพวก “คิด” “นึก” “พูด” “ดู” ฯลฯ ในบางประโยคมีความหมายทำนองว่าดำเนินการกระทำเช่นนั้น มักใช้ในบริบทที่ว่ากระทำเช่นนั้นนั้นไม่จริงจัง เช่น
 เล็กพูด**ไป**อย่างนั้นเอง อย่าไปถือสาเลย
 คิด**ไป**อย่างนั้นเอง ยังไม่มีโครงการจะทำจริงหรอก
 แก่กว่า**ไป**ของแก ไม่เห็นทำจริงสักครั้ง
 พูด**ไป**ก็ไม่มีประโยชน์

ในอีกบางประโยคจะมีความหมายทำนองว่า “อีกแง่หนึ่ง” “อีกทีหนึ่ง” เช่น

พูด**ไป**แล้ว มันก็สมเหตุสมผลดี

นึก**ไป**แล้ว ก็น่าขันเหมือนกัน

คิด**ไป**แล้ว ก็คุ้มค่าอยู่ดี

ดูๆ**ไป**แล้ว ก็ให้รู้สึกถูกชะตากับเธอมากขึ้นทุกที

นอกจากใช้เสริมหลังกริยาตั้งที่กล่าวมาแล้ว คำว่า “ไป” ยังใช้เสริมหลังคุณศัพท์ได้ด้วย

1. ใช้เสริมหลังคุณศัพท์แสดงว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อม เช่น

ทำไมหมูนี้อูม**ไป**

หลังจากป่วยหนักครั้งนั้นมา ร่างกายทรุด**ไป**เยอะ

กลับมาจากไปตากอากาศ ผิวคล้ำ**ไป**มาก

2. ใช้เสริมหลังคุณศัพท์แสดงว่าเกินพอดี เช่น

อาจารย์พูดเร็ว**ไป**

แกงจืดนี้เค็ม**ไป**

คุณมาช้า**ไป**

3. ใช้กับคุณศัพท์ที่มีความหมายว่า “มาก” หรือ “เต็ม” เพื่อช่วยแสดงว่ามีลักษณะเช่นนั้น และมีนามวลีบอกผู้คนหรือสิ่งของที่น่าด้วยคำว่า “ด้วย” ขยายคุณศัพท์ที่อยู่ข้างหน้าตามหลังมาเสมอ ประโยคชนิดนี้จะปรากฏในภาษาเขียนเป็นส่วนใหญ่ เช่น

ร้านนี้แออัด**ไป**ด้วยผู้คน

อีสานอุดมสมบูรณ์**ไป**ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเอียบอบ**ไป**ด้วยไมตรีจิต

4. ใช้เสริมหลังคุณศัพท์ในประโยคที่มีประธานเป็นพหูพจน์ แสดงว่ามีอาการหรือสภาพเช่นนั้นทั่วไป เช่น

จะว่าดี**ไป**ทุกอย่างก็ไม่จริง

เด็ก ๆ คืออกคิใจ**ไป**ตาม ๆ กัน

พอได้ข่าวว่าจะเกิดแผ่นดินไหว ประชาชนตกใจกลัว**ไป**ทุกคน

บางที “ไป” ยังใช้คู่กับคำเสริมกริยาคำอื่นเสริมหลังวลีบอกจำนวนหรือระดับ ในโอกาส
นี้ “ไป” จะบอกจำนวนหรือขอบเขตที่นอกเหนือไปจากที่พูดถึง เช่น

หมอกลงหนัก สิ่งที่อยู่ 5 ก้าวออกไป มองไม่เห็นทั้งนั้นเลย

การที่ได้คะแนน 90 ขึ้นไป ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก 80 ขึ้นไปถือว่าอยู่ใน
เกณฑ์ดี 60 ขึ้นไปถือว่าอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ส่วน 60 ลงไปนั้น ถือว่า
ไม่พอใช้

การใช้คำเสริมกริยา “เข้า”

คำว่า “เข้า” ที่ใช้เป็นคำเสริมกริยามีความหมายหลายอย่างเหมือนกัน เพื่อใช้เสริมหลัง
คำกริยาจะมีความหมายต่อไปนี้

1. บอกทิศทางของการกระทำว่าไปสู่อะไรใน เช่น

มองเข้าไป

เที่ยวช่วยโทร. เข้า ไปตามผู้ใหญ่เขาหน่อยนะคะ

ไม่ทราบว่าเขาส่ง เข้า มาเมื่อไหร่

จากตัวอย่างข้างบนนี้จะเห็นได้ว่า เมื่อใช้คำเสริมกริยา “เข้า” ช่วยบอกทิศทาง มัก
จะมีคำว่า “ไป” หรือ “มา” ช่วยอีกที

2. ใช้กับกริยาที่มีความหมายว่า ทำให้สิ่งสองสิ่งหรือมากกว่าสองสิ่งเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ตัว “เข้า” เสริมกริยาเหล่านี้เพื่อแสดงว่าให้ผนึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น

ประชาชนทั่วประเทศจงสามัคคีกัน เข้า

กำลัง 3 ฝ่ายนี้น่าจะผนึก เข้า ด้วยกัน

ทฤษฎีต้องประสาน เข้า กับการปฏิบัติ

3. ใช้กับกริยาบางคำ (รวมทั้งคุณศัพท์ “เร็ว” ด้วย) แสดงว่าเร่งให้ทำใช้ในประโยค
คำสั่ง เช่น

กิน ๆ เข้า

เร็ว ๆ เข้า เที่ยวไม่ทันรถ

รีบแต่งตัว เข้า แยกจะมาแล้ว

4. ใช้กับกริยาที่บอกประสาทสัมผัส เพื่อแสดงว่าเป็นการสัมผัสโดยไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ได้คาดหมายไว้ก่อน เช่น

ไปเจอ **เข้า** กลางทาง

พูดเสียงค่อย ๆ ซึ่ **เข้า** เดียวใครได้ยิน **เข้า** จะนึกว่าเราทะเลาะกัน

แกรู้ **เข้า** เมื่อไหร่ก็ไม่ทราบ

บังเอิญเห็นหนังสือเล่มนี้ **เข้า** ก็เลยซื้อ

5. ใช้ในประโยคที่มีความหมายเป็นเชิงว่า ก่อนนั้นไม่ได้ทำหรือไม่ได้เป็นอย่างนั้น และเมื่อเกิดทำหรือเป็นอย่างนั้นแล้วก็จะเกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นดังที่ประโยคหลังบ่งว่า คำ “**เข้า**” ในประโยคชนิดนี้แสดงการณลักษณะ “**ทำแล้ว**” “**เกิดแล้ว**” เช่น

พอทำจริง ๆ **เข้า** ก็รู้สึกไม่ใช่เรื่องง่าย

พอเตือน **เข้า** ก็โกรธ

ถ้าเกลียดใคร **เข้า** เรอมักทำนึ่งไปเลย

ฉันไม่อยากพูด **เข้า** เขาทำคอแข็ง เหมือนกับว่าเรื่องของเขา พ่อแม่อย่าเสือกงันแหละ

6. ใช้ในประโยคที่มีความหมายเป็นเชิงว่าผู้พูดเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม คำว่า “**เข้า**” แสดงการณลักษณะ “**ทำแล้ว**” “**เป็นแล้ว**” เช่น

ดูแต่งตัว **เข้า** สิ ยังกะบ้านนอกเข้ากรุง

ดูทำหน้าที่ **เข้า** เนอะ เหมือนนมบอระเพ็ด

ฟังพูด **เข้า** เนอะ เดียวคนอื่นก็เข้าใจผิดหรอก

คำเสริมกริยา “**เข้า**” นอกจากใช้หลังกริยาเพื่อเสริมความหมายต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังใช้เสริมคุณศัพท์ได้ด้วย ซึ่งจะมีความหมายได้ 2 อย่างดังนี้

1. แสดงว่าทำให้เวลาหรือระยะใกล้ยิ่งขึ้น หรือทำให้สิ่งของกะทัดรัดขึ้น หรือทำให้ปริมาณน้อยลง เช่น

เย็นซิด ๆ **เข้า** หน่อย

วันสอบใกล้ **เข้า** มาทุกที

ช่วยดึงเสื่อให้กระชับ **เข้า** หน่อย

วัตถุประสงค์ความร้อนแล้วจะหคเข้าทันที
อยากจะตัดให้สั้นเข้าหน่อย
ยิ่งเข้าไปลึก ทางก็ยิ่งแคบเข้า

2. แสดงว่าปริมาณหรือเวลาหรือความรู้สึกสะสมมากขึ้นตามลำดับ และเมื่อถึงระดับใดระดับหนึ่งก็จะเกิดปฏิกิริยาอะไรสักอย่างขึ้นตามที่ประโยคหลังบ่งไว้ เช่น

อ่านมาก ๆ เข้า คุณก็จะเข้าใจเอง

ยิ่งนานเข้า ยิ่งรู้สึกว่าเขาเป็นคนดีจริง ๆ

ยายเห็นหลานนอนบิคขี้เกียจอยู่จนสาย นึกหงุดหงิดรำคาญหนักเข้า ก็ตะโกนถามว่า “เมื่อไหร่จะตื่นบรรทมเสียทีล่ะ”

การใช้คำเสริมกริยา “ขึ้น” กับ “ลง”¹

เกี่ยวกับการใช้คำว่า “ขึ้น” กับ “ลง” อาจารย์สุดาพร ลักษณะนิยนาวิน ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง ความหมายของคำว่า “ขึ้น” กับ “ลง” มากพอสมควรแล้ว แต่ผู้เขียนใคร่ขอเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมบางประการดังนี้

1. คำเสริมกริยา “ขึ้น” กับ “ลง” ใช้เสริมกริยาเพื่อแสดงว่า คนหรือสิ่งของเคลื่อนไปหรือหันไปสู่เบื้องบนหรือเบื้องล่างตามลำดับ เช่น

ยื่น ^{ขึ้น} ขน	นั่ง ^{ลง}
เงยหน้า ^{ขึ้น} ขน	ก้มหน้า ^{ลง}
ชักธง ^{ขึ้น} ขน	ลดธง ^{ลง}
มอง ^{ขึ้น} ไป	มอง ^{ลง} มา

2. คำเสริมกริยา “ขึ้น” ใช้กับกริยาที่มีความหมายว่าเปลี่ยนจากสภาพสงบหนึ่ง “ขึ้น” แสดงการณัลักษณะ “เกิดแล้ว” บางทีอาจยังจะดำเนินต่อไปอีกระยะหนึ่ง ก็ได้ ส่วนคำเสริมกริยา “ลง” ใช้กริยาที่มีความหมายว่าเกิดสภาพสงบหนึ่งหรือสิ้นสุด “ลง” แสดงการณัลักษณะ “เกิดขึ้น” เช่นเดียวกัน เช่น

¹ สุดาพร ลักษณะนิยนาวิน : ความหมายของคำว่า “ขึ้น” กับ “ลง” ศาสตรัแห่งภาษาดับที่ 2 หน้า 79-94

เศรษฐกิจกำลัง**ขึ้น**
 ประชาชนตื่นตัว**ขึ้น** แล้ว
 สิ่งที่เคยไปแล้วนั้น ไม่อาจเป็น**ขึ้น** มาได้อีกหรอก
 สงครามโลกครั้งที่ 2 ระเบิด**ขึ้น** ปีไหนครับ
 งานกีฬาแห่งชาติเริ่ม**ขึ้น** ณ บัดนี้
 อารมณ์โกรธเคืองยังไม่อาจสงบ**ลง**
 เกหยุกชะงัก**ลง** อย่างกระทันหัน
 เครื่องตาย**ลง** กลางทาง
 สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด**ลง** เมื่อ ปี ค.ศ. 1945
 งานกีฬาแห่งชาติจะสิ้นสุด**ลง** ในวันพรุ่งนี้

การใช้ “ลง” กับกริยาที่มีความหมายว่าเกิดสภาพสงบนิ่งนั้น ต่างกับการใช้คำว่า “ไป” ที่ใช้กับกริยาที่มีความหมายเช่นเดียวกัน (ดูข้อ 2.3.1 ของการใช้คำเสริมกริยา “ไป”) “ไป” ใช้กับกริยาที่มีความหมายว่า เกิดสภาพสงบนิ่งนั้นจะชวนให้เกิดจินตภาพคล้ายมีอะไรห่างออกจากตัวไป แต่ “ลง” จะเน้นถึงผลหรือลักษณะที่ปรากฏในขณะนั้นมากกว่า เช่นเราพูดว่า “แก่มื่อยหลับไป โดยไม่รู้สีกตัว” แต่จะไม่พูดว่า “แก่มื่อยหลับลง โดยไม่รู้สีกตัว” ตรงกันข้ามเราพูดว่า “งานกีฬาแห่งชาติจะสิ้นสุดลง ในคืนนี้” แต่จะไม่พูดว่า “งานกีฬาแห่งชาติจะสิ้นสุดไป ในคืนนี้” ในอีกบางประโยคใช้ได้ทั้ง “ไป” และ “ลง” แต่จะเกิดจินตภาพต่างกันดังที่กล่าวมาแล้ว เช่น “ที่ประชุมเงียบไปทันที” (เกิดจินตภาพคล้ายกับว่าเสียงห่างออกจากไป) กับ “ที่ประชุมเงียบลงทันที” (เกิดลักษณะเงียบในขณะนั้น)

3. คำเสริมกริยา “ขึ้น” ใช้กับกริยาที่มีความหมายว่าทำให้มี ทำให้ปรากฏ “ขึ้น” แสดงการณลักษณะ “เกิดแล้ว” “ปรากฏแล้ว” เช่น

ตึกแถวนี้สร้าง**ขึ้น** ไม่นาน
 องค์การนี้ตั้ง**ขึ้น** เมื่อ พ.ศ. 2523
 นี้คุณแต่ง**ขึ้น**เองใช่ไหม
 จู่ ๆ ก็มีปัญหาเกิด**ขึ้น**ใหม่

มีข้อที่น่าสังเกตอยู่ข้อหนึ่ง คือ คำตรงกันข้ามกับ “ขึ้น” ในความหมายนี้แทนที่จะเป็น “ลง” กลับเป็น “ไป” เพราะหมายถึง “สูญสภาพ” ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนที่สุดถึงการใช้คำว่า “ไป” เป็น รือ ไป เลิกล้มไป แก้ปัญหาให้ตกไป ฯลฯ

นอกจากใช้เสริมกริยาแล้ว คำเสริมกริยา “ขึ้น” กับ “ลง” ใช้เสริมคุณศัพท์เหมือนกัน และจะมีความซับซ้อนมากกว่าที่ใช้เสริมกริยา ตามปกติมีหลักในการใช้ทั่วไปอยู่ 2 ข้อ คือ

1. ใช้ “ขึ้น” เสริมคุณศัพท์แสดงว่า ปริมาณ ความยาว ความกว้าง ความสูง เนื้อที่ ปริมาตร ความหนัก ความถี่ ความทน ความเข้มข้น หรือระดับความรุนแรง ฯลฯ มากกว่าเดิม เช่น

เครื่องบินจะแวะฮ่องกง ระยะทางจึงยาว **ขึ้น**
จำนวนนิสิตเพิ่มมาก **ขึ้น** ทุกปี
ถ้าตัดสร้อยคำไปคำนี้กลับจะกินความหมายกว้าง **ขึ้น**
ระดับน้ำสูง **ขึ้น** เรื่อย ๆ
หมื่นต้วน **ขึ้น**
หัวหน้ามีภาระหนัก **ขึ้น**
น้องชาติเรียนบ่อย **ขึ้น**
สถานการณ์ตึงเครียด **ขึ้น**

ตรงกันข้าม ถ้าใช้ “ลง” เสริมคุณศัพท์จะแสดงว่าลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวน้อยกว่าเดิม เช่น

ระยะทางสั้น **ลง**
มีนิสิตน้อย **ลง**
กินความหมายแคบ **ลง**
ระดับน้ำลดต่ำ **ลง**
หมื่นต้วน **ลง**
มีภาระเบา **ลง**
สถานการณ์คลี่คลาย **ลง**
 ฯลฯ

ตั้งที่กล่าวมาแล้ว ตามปกติเรามีสถิติในการใช้ “ขึ้น” กับ “ลง” อยู่ 2 หลัก คือ “มากหรือน้อย” กับ “ดีหรือเสื่อม” แต่เวลาใช้อาจเกิดสภาพ 4 สภาพ คือ สภาพ 1 : มาก-ดี สภาพ 2 : น้อย-เสื่อม สภาพ 3 : มาก-เสื่อม และสภาพ 4 : น้อย-ดี ต่อไปจะอธิบายว่าในแต่ละสภาพเราจะใช้ “ขึ้น” กับ “ลง” อย่างไร

สภาพ 1 : มาก-ดี คือ ต้องการแสดงว่าทั้งมากกว่าเดิมและเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ในภาพเช่นนี้ เราจะใช้คำเสริมกริยา “ขึ้น” เท่านั้น ไม่ใช่คำว่า “ลง” เลย เช่น

รายได้เฉลี่ยของประชาชนสูง ^{ขึ้น} บน

(ทั้งแสดงถึงมากกว่าเดิมและเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี จึงไม่พูดว่า “รายได้เฉลี่ยของประชาชนสูงลง”)

ประเทศชาติเจริญ ^{ขึ้น} บน ทุกวัน

(ทั้งแสดงถึงความเจริญมากกว่าเดิมและเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี จึงไม่พูดว่า “ประเทศชาติเจริญลง ทุกวัน”)

แต่งงานแล้วคู่สาว ^{ขึ้น} บน

(ทั้งแสดงถึงความ เป็นสาวมากกว่าเดิมและเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี จึงไม่พูดว่า “แต่งงานแล้วคู่สาวลง”)

สภาพ 2 : น้อย-เสื่อม คือ ต้องการแสดงว่าน้อยกว่าเดิมและเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม ในสภาพเช่นนี้ ปกติเราจะใช้คำว่า “ลง” เสริมคุณศัพท์ (แต่ก็ไม่แน่ โปรดดูสภาพ 3 ประกอบด้วย) เช่น

ไม้สั้น ^{น้อย} ลง อย่างน่าใจหาย

(ทั้งแสดงถึงปริมาณน้อยกว่าเดิมและเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม จึงไม่พูดว่า “ไม้สั้น ^{น้อย} บน อย่างน่าใจหาย”)

ระดับชีวิตความเป็นอยู่ตกต่ำ ^{ลง} บน

(ทั้งแสดงถึงระดับต่ำกว่าเดิมและเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม จึงไม่พูดว่า “ระดับชีวิตความเป็นอยู่ตกต่ำ ^{น้อย} บน”)

แก่เป็นมะเร็งกระเพาะ ตัวผอมลง ๆ จนเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก
(ทั้งแสดงถึงน้ำหนักน้อยกว่าเดิมและเป็นการเปลี่ยนแปลงไปใน
ทางเสื่อม จึงไม่พูดว่า “...ตัวผอมขึ้น ๆ จนเหลือแต่หนังหุ้ม
กระดูก”)

ห้องนี้แคบอยู่แล้ว วางโต๊ะตัวเบ้อเรออย่างนี้เข้าไปอีกตัวหนึ่ง เลย
ยิ่งแคบลง

(ทั้งแสดงถึงเนื้อที่น้อยกว่าเดิม และรู้สึกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง
ไปในทางเสื่อม ปกติจะใช้ “ลง” แต่ก็ไม่แน่ โปรดดูสภาพ 3
และสภาพ 4 ประกอบด้วย)

สภาพ 3 : มาก-เสื่อม คือ ต้องการแสดงว่ามากกว่าเดิม แต่เป็นการเปลี่ยนแปลง
ไปในทางเสื่อม เมื่อต้องการแสดงถึงสภาพทั้งมากกว่าเดิม และเป็นการ
เปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมเช่นนี้แล้ว ก็เกิดความเป็นไปในการใช้
“ขึ้น” กับ “ลง” 2 อย่าง ถ้าผู้พูดมุ่งเน้นทางมากก็จะใช้ “ขึ้น” ถ้า
ผู้พูดมุ่งเน้นทางเสื่อมก็จะใช้ “ลง” เช่น

อาการของท่านหนักขึ้น

(ผู้พูดมุ่งเน้นทางเพิ่มมากขึ้นของอาการ)

อาการของท่านหนักลง

(ผู้พูดมุ่งเน้นทางความเสื่อมของอาการ)

ชีวิตความเป็นอยู่ยิ่งลำบากขึ้น

(ผู้พูดมุ่งเน้นทางเพิ่มมากขึ้นของความลำบาก)

ชีวิตความเป็นอยู่ยิ่งลำบากลง

(ผู้พูดมุ่งเน้นทางความเสื่อมของการเปลี่ยนแปลงด้านชีวิต)

เครื่องเงินชิ้นนี้ เมื่อตบแต่งแล้วยิ่งดูเก๋ขึ้น

(ผู้พูดมุ่งเน้นทางเพิ่มมากขึ้นของความเก๋ บางทีผู้พูดอาจรู้สึก
ว่า “เก๋” เป็นเรื่องดีด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ประโยคนี้ก็น่าจะจัดอยู่
ในสภาพ 1)

เครื่องเงินชั้นนี้ เมื่อตบแต่งแล้วยิ่งดูเก่า ลง

(ผู้พูดมุ่งเน้นทางเสื่อม คือไม่ชอบ “เก่า”)

มีคุณศัพท์จำนวนหนึ่ง ถึงแม้ว่ามีความหมายทั้งมากกว่าเดิม และเป็นการเปลี่ยนแปลงไปทางเสื่อมเหมือนกัน แต่ผู้ใช้เรานิยมมุ่งเน้นเฉพาะคำ “มากกว่าเดิม” ไม่นั้นคำเปลี่ยนแปลงไปทางเสื่อม จึงใช้แต่คำว่า “ขึ้น” เสริมหลัง ไม่ใช่คำว่า “ลง” เช่น

ต้นทุนแพง ^{ขึ้น} ขน เรือย ๆ

(ไม่พูดว่า “ต้นทุนแพง ลง เรือย ๆ”)

สถานการณ์ตั้งเครียด ^{ขึ้น} ขน

(ไม่พูดว่า “สถานการณ์ตั้งเครียด ลง”)

มีคุณศัพท์อีกจำนวนหนึ่งน่าจะอยู่ในสภาพ 2 คือ ทั้งแสดงถึงน้อยกว่าเดิม และเป็นการเปลี่ยนแปลงไปทางเสื่อม แต่ผู้พูดต้องการเน้นว่า “ความน้อย” นั้นมากขึ้น เพราะฉะนั้น แทนที่จะใช้ “ลง” กลับใช้ “ขึ้น” ในกรณีนี้ผู้พูดอาจเติมคำว่า “มาก” ระหว่างคุณศัพท์กับ “ขึ้น” ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะถือว่าเป็นสภาพ 3 คือทั้งมากและเสื่อม เลยมีความเป็นไปได้ในการใช้ “ขึ้น” กับ “ลง” ทั้งสองอย่าง เช่น

ห้องนี้แคบอยู่แล้ว เติมโต๊ะตัวเบ้อเรออย่างนี้เข้าไปอีกตัวหนึ่ง

เลยยิ่ง ^{ขึ้น} แคบ (มาก) ขน

(ผู้พูดต้องการเน้นว่า “ความแคบ” นั้นมากกว่าเดิม-โปรดเปรียบเทียบกับประโยคเดียวกันในสภาพ 2)

อย่าตัดเลย เดี่ยวยิ่ง ^{ขึ้น} ตัดยิ่งสั้น (มาก) ขน ไม่ดีหรอก

(ผู้พูดต้องการเน้นว่า “ความสั้น” นั้นมากกว่าเดิม)

ยิ่ง ^{ขึ้น} โตยิ่งโง่ (มาก) ขน

(ผู้พูดต้องการเน้นว่า “ความโง่” นั้นมากกว่าเดิม)

สภาพ 4 : น้อย-ดี คือ ต้องการแสดงว่าน้อยกว่าเดิม แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปทางดี เมื่อเป็นเช่นนั้นก็อาจมีความเป็นไปได้ในการใช้ “ขึ้น” กับ “ลง” 2 อย่างเช่นเดียวกัน ถ้าผู้พูดมุ่งเน้นไปทางน้อยกว่าเดิมก็จะใช้ “ลง” ถ้าผู้พูดมุ่งเน้นไปทางดีก็จะใช้ “ขึ้น” เช่น

เมื่อสองฝ่ายยินดีประนีประนอมกันแล้ว ปัญหาที่ง่าย ลง

(ผู้พุดม่งเน้นไปทางความยากน้อยกว่าเดิม)

เมื่อสองฝ่ายยินดีประนีประนอมกันแล้ว ปัญหาที่ง่าย ขึ้น

(ผู้พุดม่งเน้นไปทางดี)

ถ้าตัดตอนนี้ไป บทความจะดูสั้น ลง

(ผู้พุดม่งเน้นไปทางปริมาณน้อยกว่าเดิม)

ถ้าตัดตอนนี้ไป บทความจะดูสั้น ขึ้น

(ผู้พุดม่งเน้นไปทางดี)

อาบนำเสร็จแล้วรู้สึกตัวเบา ลง

(ผู้พุดม่งเน้นไปทางน้ำหนักน้อยกว่าเดิม)

อาบนำเสร็จแล้วรู้สึกตัวเบา ขึ้น

(ผู้พุดม่งเน้นไปทางดี)

ห้องนี้ใหญ่ไป ถ้าหาโต๊ะตัวใหญ่ ๆ เดิมเข้าไปสักตัว อาจจะทำให้ดูแคบ ลง

(ผู้พุดม่งเน้นไปทางเนื้อที่น้อยกว่าเดิม)

ห้องนี้ใหญ่ไป ถ้าหาโต๊ะตัวใหญ่ ๆ เดิมเข้าไปสักตัว อาจจะทำให้ดูแคบ ขึ้น

(ผู้พุดม่งเน้นไปทางดี)

จากสภาพทั้ง 4 สภาพที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ พอจะเห็นได้ว่า การใช้ “ขึ้น” กับ “ลง” เสริมคุณศัพท์ ถึงจะซับซ้อนอย่างไร ก็ยังคงอยู่ในเกณฑ์ของการใช้ทั่ว ๆ ไป 2 ข้อ ดังที่ได้กล่าวไว้ในหน้า 9-10

การใช้คำเสริมกริยา “เสีย”

คำเสริมกริยา “เสีย” เป็นอีกคำหนึ่งที่มีการใช้ซับซ้อนมาก เท่าที่สังเกตส่วนใหญ่ “เสีย” จะใช้ร่วมกับคำชนิดอื่น คือ จะมีคำขยายกริยาหรือขยายคุณศัพท์ชนิดอื่นตามหลัง “เสีย” “เสีย” ที่ใช้เสริมกริยาใด ๆ ก็มีเหมือนกัน แต่จะมีที่ใช้จำกัด เพราะฉะนั้นจะแยกพิจารณาว่า เมื่อใช้เสริมกริยาใด ๆ จะมีความหมายอย่างไร และใช้กับกริยาจำพวกไหนบ้าง และเมื่อใช้ร่วมกับคำชนิดอื่น จะมีความหมายอย่างไร และใช้ร่วมกับคำชนิดใดบ้าง

ขอพิจารณาการใช้ “เสีย” เสริมกริยาโดดๆ โดยไม่ต้องมีคำชนิดอื่นตามมาขยายอีกที
ก่อน การใช้ “เสีย” เสริมกริยาโดดๆ มีที่ใช้และความหมายดังนี้

1. ใช้ในประโยคบอกให้ทำชนิดคำสั่ง มักใช้กับกริยาที่มีความหมายว่าจะทำให้เกิดผล
คือ หมดไป จากไป หยดหรือสงบนิ่งไป “เสีย” มีความหมายว่า เร่งให้เกิดผลดังกล่าวเดี่ยวนั้
และมักออกเสียงเป็น “ชะ” หรือ “เซี่ยะ” เช่น

รีบกิน เสีย

เอาไปเผา เสีย

ล้างมือ เสีย

(“กิน” “เผา” “ล้าง” เป็นกริยาที่มีความหมายทำนองว่า ทำให้หมดไป
“เสีย” มีความหมายว่าเร่งให้เกิดผลดังกล่าวเดี่ยวนั้)

ทิ้ง เสีย สกปรกออก

เก็บ เสีย (เก็บข้าวของ)

รีบหนี เสีย

(“ทิ้ง” “เก็บ” “หนี” เป็นกริยาที่มีความหมายทำนองว่าทำให้จากไป
“เสีย” มีความหมายว่าเร่งให้เกิดผลดังกล่าวเดี่ยวนั้)

หยุดพูด เสีย

หนวทหึ่งปิด เสีย

รีบยับยั้ง เสีย

(“หยุด” “ปิด” “ยับยั้ง” เป็นกริยาที่มีความหมายทำนองว่า ทำให้หยุด
หรือสงบนิ่ง “เสีย” มีความหมายว่าเร่งให้เกิดผลดังกล่าวเดี่ยวนั้)

“เสีย” เมื่อใช้ในประโยคบอกให้ทำชนิดคำสั่ง มีความหมายต่างกับ “เข้า” ที่ใช้ใน
ประโยคคำสั่งได้เช่นกัน แต่ “เข้า” หนักทางเร่งรัดให้ทำเร็วๆเท่านั้น ไม่มีจินตภาพให้เกิดผล
หมดไป จากไป หยดหรือสงบนิ่งไปเหมือน “เสีย” โปรดเปรียบเทียบประโยคต่อไปนี้ดู

กิน ๆ เข้า-กินเสีย

เก็บ ๆ เข้า-เก็บเสีย

2. ใช้ในประโยคบอกให้ทำชนิดสั่งให้ไปหรือมาทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง มักมีคำว่า “ไป” หรือ “มา” นำหน้ากริยา “เสีย” มีความหมายว่าเร่งให้ไปหรือมาทำเรื่องนั้น ๆ นอกจากใช้กับกริยาที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 1 ได้แล้ว ยังใช้กับกริยาที่แสดงการกระทำทั่ว ๆ ไปได้ด้วย เช่น

ไปแต่งตัว เสีย
ไปหุงข้าว เสีย
ไปจ่ายตลาด เสีย
มารู้จักคุณนิต เสีย
ให้มาค้ำนี้ เสีย

3. ใช้ในประโยคแจ้งให้ทราบหรือประโยคบอกให้ทำชนิดเสนอแนะ ใช้กับกริยาเหมือนข้อ 1 คือ กริยาที่มีความหมายว่าทำให้หมดไป จากไป หยุต หรือสงบนิ่งไป “เสีย” อาจมีความหมายว่าเน้นให้หมดไป ให้จากไป ให้หยุดหรือสงบนิ่งไป เช่น

จดหมายเหล่านี้ว่าจะเอาไปเผา เสีย
คุณนะ ควรเลิกล้มความคิดบ้า ๆ บอ ๆ แบบนี้ เสีย
นิตบอกว่าถ้านูชมา เขาจะหลบ เสีย
เรื่องพรรคนี้ ต้องยับยั้ง เสีย

“เสีย” อาจมีความหมายว่าเน้นเกิดผล คือ หมดไป จากไป หยุตหรือจากไป เช่น
แกเอาเอกสารหลักฐานต่าง ๆ โอนให้คนอื่น เสีย
เมื่อไม่พอใจ แก้มักทำเฉย เสีย

“เสีย” อาจมีความหมายว่าเสียประโยชน์ และแสดงการณ์ลักษณะ “เกิดขึ้น” ด้วยเช่น
ไฟถูกดับ เสีย เลยมองไม่เห็นผู้ร้าย
ที่ประชุมเงียบ เสีย ไม่มีใครแก้แทนเขา
พอถึงเส้นชัย เขาก็สลับ เสีย

ความหมายของ “เสีย” ในข้อ 3 นี้ ต่างกับ “ไป” ที่ใช้กับกริยาจำพวกเดียวกัน “เสีย” ไม่มีความหมายทำนองห่างออกจากไปจากจินตภาพ และ “ไป” มักไม่ใช้ในความหมายว่าเน้นให้เกิดผลหรือเน้นเกิดผล คือ หมดไป จากไป หยุตหรือสงบนิ่ง หรือแสดงความหมายเสียประโยชน์ลงเปรียบเทียบประโยคต่อไปนี้ดู

คำนี้ควรตัด เสีย – คำนี้ไม่เหมาะ เลยตัด ไป

อย่าทิ้งเสีย – อย่าทิ้งไป

ฉันเห็นทำไมตีสัจย์ยัง เสีย – เรื่องนี้ถูกยั้ง ไป

ที่ประชุมเจียบเสีย ไม่มีใครแก้แทนเขา – ที่ประชุมเจียบ ไป

การใช้คำว่า “เสีย” ที่ร่วมกับคำขยายชนิดอื่น จะมีที่ใช้กว้างกว่า “เสีย” ที่ใช้โดด ๆ อันที่จริง “เสีย” ในประโยคชนิดนี้จะถือว่าเป็นคำช่วยเสริมความหมายบางอย่างที่เพิ่มเข้าไปที่หลังก็ได้ เพราะถ้าเราตัดคำว่า “เสีย” ออกไปจากประโยคแล้ว ประโยคนั้นก็ยังได้ความอยู่ดี แต่ถ้าตัดคำขยายที่อยู่หลังคำว่า “เสีย” ออกไปอาจจะทำให้ประโยคไม่ได้ความ เช่น ประโยค “หิวเสียแล้ว” เราพูดเฉพาะ “หิวแล้ว” ก็ยังได้ความอยู่ แต่จะไม่พูดว่า “หิวเสีย” ประโยค “ไม่น่าคุณเสียเลย” เราพูดเฉพาะ “ไม่น่าคุณเลย” ก็ได้ แต่จะไม่พูดว่า “ไม่น่าคุณเสีย” เป็นต้น

ต่อไปนี้จะวิเคราะห์ว่า คำเสริมกริยา “เสีย” ที่ใช้ร่วมกับคำขยายชนิดอื่นหรือว่า “เสีย” ที่เพิ่มเข้าไปที่หลังนี้ใช้ร่วมกับคำอะไรบ้าง และมีความหมายอย่างไร

1. ใช้ในประโยคบอกให้ทำชนิด ขอร้อง ชักชวน หรือเสนอแนะ หรือประโยคแจ้งให้ทราบชนิดแสดงความคิดเห็น มักมีคำบอกมาลาต่าง ๆ หรือมีคำวิเศษณ์ (รวมทั้งวลีด้วย) ตามหลัง “เสีย” ในประโยคชนิดนี้มีความหมายว่า “เร่งให้เป็นไป” “เร่งให้ทำ” แต่ไม่หนักแน่นเหมือนใช้ “เสีย” เฉย ๆ ในประโยคบอกให้ทำชนิดคำสั่ง และกริยาที่ใช้กับ “เสีย” ได้ ก็กว้างกว่าในประโยคบอกให้ทำชนิดคำสั่ง เช่น

ให้อภัยเขา เสีย บ้างซี

เห็นใจเรา เสีย บ้างซี

แต่งงาน เสีย เถอะ

เอานี้ไปเช่น้ำ เสีย ก่อนนะ

มีอะไรบอก เสีย แต่เนิ่น ๆ นะ

ควรรีบทำ เสีย ตอนนี้

คำนี้ต้องแก้ เสีย ใหม่

คุณเริ่มทำ เสีย เลย ไม่ต้องรอแถวรอ

ยิ้ม เสีย หน่อย

ฝนตก เสีย หน่อยก็ดี

นึก เสีย ว่า เสียไปเพื่อทำบุญก็แล้วกัน

(“เห็นใจ” “(รีบ) ทำ” “ยิ้ม” “ฝนตก” “นึก” ฯลฯ ซึ่งใช้ “เสีย” เสริมโชค ๆ ไม่ได้ แต่ใช้กับ “เสีย” ที่มีคำชนิดอื่นตามหลังได้)

2. ใช้ร่วมกับ “แล้ว” เป็น “...เสียแล้ว” ปรากฏในประโยคแจ้งให้ทราบ แสดงการณลักษณะ “เสร็จสิ้น” หรือ “เกิดขึ้น” มีความหนักแน่นกว่าที่ใช้คำว่า “แล้ว” เฉย ๆ มักใช้กับกริยาหรือใช้ในข้อความต่อไปนี้

2.1 ประโยคที่มีคำว่า “เสีย” เสริมกริยา เพื่อแสดงความหมายว่า “เร่งให้เป็นไป” “เร่งให้ทำ” หรือมีความหมายว่าเน้นให้เกิดผลคือหมดไป จากไป หยุคหรือสงบนิ่งไปในข้อต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่ว่าจะมีความอื่นมาช่วยขยายอีกทีหรือไม่ ส่วนใหญ่เปลี่ยนเป็นประโยค “...เสียแล้ว” ได้โดยแสดงการณลักษณะ “เสร็จสิ้น” เช่น

เอาไปเผา เสีย

– เผา เสียแล้ว

รีบเก็บ เสีย

– เก็บ เสียแล้ว

คำนี้ควรตัด เสีย

– ตัด เสียแล้ว

เรื่องพรรคนี้ต้องยับยั้ง เสีย

– ยับยั้ง เสียแล้ว

ให้อภัยเขา เสีย บ้างซี

– ให้อภัยเขา เสียแล้ว

มีอะไรบอก เสีย แต่เนิ่น ๆ นะครับ

– บอก เสียแล้ว

ฯลฯ

2.2 ใช้กับกริยาหรือคุณศัพท์ที่บอกสภาพไม่สมบูรณ์หรือเป็นไปในทางเสื่อม หรือกริยาที่บอกความรู้สึกทางเสื่อม “เสีย” แสดงการณลักษณะ “เกิดขึ้น” เช่น

กระดางโบนแตก เสียแล้ว

ขาโต๊ะหัก เสียแล้ว

ยายนั้นเสีย เสียแล้ว

กว่าจะสำนึกผิดก็สาย **เสียแล้ว**

แกพูดไม่เข้าเรื่อง **เสียแล้ว**

ความคิดแบบนั้นล้าสมัย **เสียแล้ว**

(“แตก” “หัก” “เสีย” “สาย” “ไม่เข้าเรื่อง” “ล้าสมัย” เป็นกริยา หรือคุณศัพท์ที่บอกสภาพไม่สมบูรณ์ หรือเป็นไปในทางเสื่อม “เสียแล้ว” แสดงการณลักษณะ “เกิดขึ้น”)

หิว **เสียแล้ว**

เบื่อ **เสียแล้ว**

ซังกว้าง **เสียแล้ว**

ฉันทัด **เสียแล้ว**

ซังกะโกรธ **เสียแล้ว**

(“หิว” “เบื่อ” “งว้าง” “ซัด” “โกรธ” เป็นกริยาที่บอกความรู้สึกทางเสื่อม “เสียแล้ว” แสดงการณลักษณะ “เกิดขึ้น”)

ถ้าเป็นกริยาที่มีความหมายทางดีหรือเป็นกริยาที่มีความหมายกลาง ๆ บางทีก็ใช้ “...เสียแล้ว” เสริมได้ แต่มักจะแฝงความรู้สึกไม่พอใจของผู้พูด และแสดงการณลักษณะ “เกิดขึ้น” เช่น

ฝนตก **เสียแล้ว** จะกลับยังง

ยังไม่ทันไร รักเขา **เสียแล้ว**

อายุเพิ่ง 15 มีลูก **เสียแล้ว**

ชีวิตอย่างนี้ ผมชิน **เสียแล้ว**

3. ใช้ในประโยคชนิดแจ้งให้ทราบโดยใช้ร่วมกับคำวิเศษณ์ (รวมทั้งวลีด้วย) ต่าง ๆ ที่บอกระดับ บอกการปฏิเสธ (หมายถึงวิเศษณ์วลี “ไม่...เลย”) หรือบอกสภาพ “เสีย” ในประโยคชนิดนี้ทำหน้าที่เน้นน้ำหนัก ไม่ได้แสดงถึง “เร่งให้ทำ” หรือ “เร่งให้เป็นไป” เหมือนข้อ 1. แต่อย่างใด เช่น

มันไกล **เสีย** เหลือเกิน

มันผิดหวัง **เสีย** ทุกอย่าง

(“เหลือเกิน” “ทุกอย่าง” เป็นคำวิเศษณ์ บอกระดับ “เสีย” ทำหน้าที่เน้นน้ำหนัก)

ฉันว่าไม่เหมาะ **เสีย** เลย

ไม่น่าดู **เสีย** เลย

(“ไม่...เลย” เป็นวลีบอกปฏิเสธ “เสีย” ทำหน้าที่เน้นน้ำหนัก)

ปลาทองชนิดนี้ราคาแพง ตายง่าย **เสีย** ค่าย

แกชอบพูดเล่น **เสีย** เรื่อย

(“ค่าย” “เรื่อย” เป็นคำวิเศษณ์บอกสภาพ “เสีย” ทำหน้าที่เน้นน้ำหนัก)

4. ใช้ในประโยคชนิดแจ้งให้ทราบโดยใช้ร่วมกับกริยาหรือคุณศัพท์ (รวมทั้งวลีด้วย) “เสีย” เน้นผลของกริยาที่อยู่ข้างหน้า หรือเน้นระดับของคุณศัพท์ที่อยู่ข้างหน้าว่ามากจนเกิดผลหรือถึงระดับดังกริยาหรือคุณศัพท์ที่อยู่ข้างหลังบ่งไว้ เช่น

วันนี้แต่ง **เสีย** สวยเสียวนะ

(“สวย” เป็นคุณศัพท์ “เสีย” ทำหน้าที่เน้นถึงผล คือ “สวย” ที่เกิดจากกริยา “แต่ง”)

จำ **เสีย** ให้แม่นนะ

(“แม่น” เป็นคุณศัพท์ “เสีย” ทำหน้าที่เน้นถึงผล คือ “แม่น” ที่เกิดจากกริยา “จำ”)

ตัด **เสีย** ให้ขาด

(“ขาด” เป็นกริยา “เสีย” ทำหน้าที่เน้นถึงผล คือ “ขาด” ที่เกิดจากกริยา “ตัด”)

ดี **เสีย** จนไม่มีที่ติ

(“ไม่มีที่ติ” เป็นวลี “เสีย” ทำหน้าที่เน้นถึงระดับ คือ “ไม่มีที่ติ” ของคุณศัพท์ “ดี”)

โศกเศร้า **เสีย** จนไม่เป็นอันกินอันนอน

(“ไม่เป็นอันกินอันนอน” เป็นวลี “เสีย” ทำหน้าที่เน้นถึงระดับ คือ

“ไม่เป็นอันกินอันนอน” ของคุณศัพท์ “โศกเศร้า”)

มันไฟเราะ **เสีย** จนเอียน

(“เอียน” เป็นกริยา “เสีย” ทำหน้าที่เน้นถึงระดับ คือ “เอียน” ของ
คุณศัพท์ “ไฟเราะ”)

มีข้อที่น่าสนใจอยู่ข้อหนึ่ง คือ บางทีคำว่า “เสีย” ที่ทำหน้าที่เน้นน้ำหนัก หรือมี
ความหมายว่า “เร่งให้เป็นไป” “เร่งให้ทำ” เหมือนข้อ 1. และข้อ 3. ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ต้อง
ใช้ร่วมกับคำขยายคำอื่นเสมอ ตัดคำขยายหลัง “เสีย” ไม่ได้ ตัดคำว่า “เสีย” ก็ไม่ได้ เราอาจถือ
ว่าเป็นคำผสมไปเลยก็ได้ เช่น

เมื่อไหร่จะจบ **เสีย** ทีละ

แคะ **ตัวโต เสีย** เปลา

แกทำอย่างนั้นก็ไม่ผิด **ฉันว่าดี เสียอีก**

ฯลฯ

บรรณานุกรม

นววรรณ พันธเมธา. **ไวยากรณ์ไทย**. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์

พ. นววรรณ. **การใช้ภาษา**. กรุงเทพฯ : การพิมพ์สตรีสาร, 2520.

พระยาอุปกิตศิลปสาร. **หลักภาษาไทย**. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2511.

วิจิตร ภาณุพงศ์. **โครงสร้างของภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์**. กรุงเทพฯ : รามคำแหง, 2520.